

IV. ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕРСОНАЛУ

УДК 343.81

DOI 10.32755/sjcriminal.2019.01.113

Пузирьов М. С.,

доктор юридичних наук, доцент кафедри кримінального,
кримінально-виконавчого права та кримінології,
Академія Державної пенітенціарної служби, м. Чернігів, Україна;

Коваленко В. О.,

слухач 351-ої навчальної групи,
Академія Державної пенітенціарної служби, м. Чернігів, Україна

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬНОЇ ДОВІРИ ДО ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

У статті виділено ключові проблеми, які стають на шляху формування суспільної довіри до Державної кримінально-виконавчої служби України та комплекс заходів щодо їх подолання. Визначено, що неналежний рівень підготовки персоналу, стан захищеності суспільства від злочинності, корумпованість персоналу, дотримання службовцями чинного законодавства та рівень виконання службових обов'язків прямо впливає на рівень довіри суспільства до Державної кримінально-виконавчої служби України.

Ключові слова: суспільна довіра, оцінка суспільства, персонал, Державна кримінально-виконавча служба України, виправні колонії.

Постановка проблеми. Рівень довіри до правоохоронної системи прямо залежить від ефективності роботи правоохоронних органів, їх структурних підрозділів та окремих службовців.

На сучасному етапі Державна кримінально-виконавча служба (далі – ДКВС) України має на меті перш за все виправну функцію, результатом якої має бути повернення до суспільства фізично та психічно здорової, правослухняної людини. Для досягнення цієї мети необхідно, щоб система органів і установ виконання покарань працювала злагоджено, не порушуючи правових та етичних засад. Підтримка з боку суспільства відіграє важливу роль у ставленні самих співробітників до покладених на

них обов'язків, їх мотивованості та ставленні до загальної мети – зниження рівня злочинності в державі.

Введення в діяльність ДКВС України принципу гласності, кроки до роботи з громадськістю мали б підвищити рівень довіри та знищити стереотипи, які залишились ще з радянських часів. Натомість, бажаного результату досягнуто не було.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукової літератури дає підстави вважати, що означена проблематика є предметом дослідження низки вітчизняних учених, тому в цій науковій публікації ми спиралися на праці таких авторів, як А.А. Бова, Т.В. Гаврилюк, О.А. Дука, Д.П. Калаянов, А.В. Кубасенко, О.С. Проневич, В.М. Синьов, М.М. Яцишин та ін.

Формулювання мети. Полягає в обґрунтуванні причин, що зумовлюють низький рівень довіри до ДКВС України та правоохоронних органів, а також визначення можливих шляхів його підвищення в умовах сьогодення.

Виклад основного матеріалу. За сучасних умов реформування (розвитку) пенітенціарної системи України пріоритетним є дотримання в установах виконання покарань законності та правопорядку, забезпечення належного рівня проведення соціально-виховної та психологічної роботи, що у взаємодії спрямовані на остаточну мету покарання – виправлення осіб, які вчинили злочин. Реалізація вимог, актуальних на нинішньому етапі діяльності ДКВС України, потребує свідомого та відповідального ставлення персоналу до роботи на всіх напрямках, комплексного підходу до організації процесу відбування покарання, що взаємопов'язано зі ставленням суспільства до названої служби.

Ефективність виконання завдань, визначених перед ДКВС України, переважним чином залежить від результативності й рівня роботи органів і установ виконання покарань. Імідж пенітенціарної служби безпосередньо залежить від кадрового потенціалу органів і установ виконання покарань: від професіоналізму, вміння працівників реалізовувати завдання, покладені на них державою, моральних і особистих якостей осіб рядового та начальницького складу, їх рівня культури, здатності працювати з людьми тощо. Таким чином, персонал органів і установ виконання покарань – це обличчя ДКВС України [2, с. 2].

Однією з перепон для формування суспільної довіри до тюремної служби є те, що, на відміну від інших державних органів (органів Національної поліції, судів тощо), незначна частина громадян обізнана із сучасним станом та завданнями органів і установ виконання покарань.

Вивчення зарубіжного досвіду засвідчило, що в Європі та США вже склались основні моделі правоохоронної діяльності, а значить, і моделі довіри суспільства до органів поліції. Так, європейська модель довіри функціонує в умовах соціальної терпимості, американська – звернена до принципів і цінностей соціальної ідентичності особистості. Існує і східна модель довіри до органів правопорядку, в якій простежується система релігійних обмежень і табу. В Україні сьогодні відбувається процес реформування правоохоронної системи, ще не склалась остаточно модель відносин органів правопорядку та громадянського суспільства, не існує єдиної моделі довіри.

Як правило, довіра визначається в документах і професійних кодексах як морально-етична модель поведінки. Наприклад, основним критерієм компетентності поліцейського вважається ефективне спілкування із населенням (Європейський кодекс поліцейської етики). Це прагматична модель довіри, оскільки акцент робиться на довірі населення як «основоположному критерію оцінки діяльності правоохоронних органів» [3, с. 2].

Однак параметри нового соціального порядку і безпеки, пов'язані з логікою мережевих взаємодій, що складаються сьогодні в державі, кардинально відрізняються від того, що має місце в країнах із розвинутою демократією та економікою. Механічне перенесення досвіду таких країн може призвести не тільки до порушень принципу справедливості і толерантності, а й негативно вплинути на традиції, ментальність населення [2, с. 25].

У Законі України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» і Кодексі професійної етики персоналу ДКВС України взагалі відсутнє поняття «довіра суспільства». У законопроекті «Про пенітенціарну систему» це поняття також не з'являється.

Наприклад, у Законі України «Про міліцію» від 20.12.1990 року поняття «довіра суспільства» не було закріплено, натомість

ч. 3 ст. 11 Закону України «Про Націоналу поліції» від 02.07.2015 року передбачає, що рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції [1].

Ураховуючи поліцейський приклад, було б доречно закріпити термін довіри населення законодавчо, як один із основних інструментів досягнення завдань та цілей ДКВС України.

Зниження рівня довіри до правоохоронних органів формує у суспільстві атмосферу страху, невпевненості в майбутньому, відчуття незахищеності. І навпаки, повага і довіра до правоохоронних органів громадян є неодмінною умовою ефективної держави, ознакою соціально-політичного благополуччя. Відкритість має бути головною умовою функціонування сучасного правоохоронного органу, щоб громадяни мали змогу аналізувати реальний стан речей та надавати об'єктивну оцінку діяльності держави у сфері безпеки.

Загальний індекс довіри до правоохоронних органів має визначатися з обов'язковим урахуванням рівня латентної злочинності, охоплювати незаявлені злочини, невстановлені злочини, кількість скарг на дії працівників, розміщення в засобах масової інформації критичних публікацій про діяльність правоохоронних органів, кількості вчинених працівниками кримінальних правопорушень, кількості вчинених працівниками адміністративних правопорушень та дисциплінарних стягнень, звернень щодо захисту прав та законних інтересів, опитувань неурядових організацій, опитувань громадян, які потрапили у сферу кримінального провадження.

Натомість визначення і формалізація критеріїв оцінювання ефективності реалізації соціальної місії окремими правоохоронними органами має здійснюватися з обов'язковим урахуванням специфіки правового регулювання їх оперативно-службової діяльності та результатів правозастосовної діяльності [5, с. 4].

На сучасному етапі розвитку суспільства важливим є створення та ефективна діяльність прес-служб органів і установ виконання покарання, які б мали змогу боротися з дискредитацією служби, тісно співпрацювали із засобами масової інформації, оперативно реагували на викривлення фактів, що стосуються

діяльності ДКВС України. Можна навести приклад з органами поліції США, де журналіст або звичайний громадянин після певної процедури може провести деякий час із поліцейськими, які знаходяться на патрулюванні.

Необхідною є розробка подібних програм для тісного зв'язку службовців із громадськістю, особливо в сучасних реаліях, адже лише порівняно нещодавно вітчизняна пенітенціарна система функціонує за принципом гласності і тому необхідно провести копітку роботи для формування довіри та належного ставлення суспільства [6, с. 67].

Головним фактором, який буде впливати на оцінку довіри суспільства до ДКВС України, будуть офіційні та достовірні статистичні дані про рівень повторності вчинення злочинів особами, які раніше відбували покарання за вчинення кримінальних правопорушень.

Чинники, що можуть впливати на оцінку суспільства, можна поділити на прямі, за рахунок яких складається ставлення громадян до конкретної посадової особи, структурного підрозділу чи служби в цілому, та непрямі, які не мають прямого впливу на ставлення суспільства, але тим чи іншим чином впливають на авторитет та імідж системи.

До прямих слід віднести:

- висвітлення діяльності служби в засобах масової інформації;
- рівень корумпованості співробітників;
- виконання покладених функцій співробітниками;
- стан захищеності та безпеки населення від злочинності;
- дотримання службовими особами принципу законності в усіх сферах життєдіяльності;
- побут, особисте життя, зовнішній вигляд, професіоналізм, освіченість персоналу;
- дотримання ділових, професійних, етичних та загальнолюдських правил поведінки персоналом ДКВС України.

У свою чергу, непрямі чинники охоплюють такі, як:

- рівень матеріального забезпечення органів та установ виконання покарань і пенітенціарного персоналу;
- гідна оплата праці;
- соціальні гарантії працівників;

- дотримання прав та свобод працівників;
- сучасні умови праці та несення служби;
- рівень захищеності персоналу, особливо під час виконання службових обов'язків, та ін.

Одним із вирішальних факторів рівня довіри є якість державних інститутів. У корумпованій країні, де не поважається закон, де органи державної влади забюрократизовані, рівень довіри населення до правоохоронних органів не може бути високим. Запобігання правопорушень та підтримання безпечного соціального середовища повинні стати одним з основних пріоритетів у роботі ДКВС України та правоохоронної системи загалом, адже в цьому випадку отримати довіру суспільства можливо лише за умови плідної та ефективної взаємодії всіх органів, які відповідають за суспільну й державну безпеку.

Саме такий підхід буде відповідати зростанню довіри населення до правоохоронних органів в сучасних умовах [7, с. 7].

Висновки. Отже, довіра населення формується під впливом низки чинників, а саме: особистого досвіду комунікації особи з працівниками ДКВС України, поведінка і професійна компетентність яких екстраполюється на загальне сприйняття правоохоронного органу, визначення його відповідності задекларованій місії та очікуванням суспільства, досвіду спілкування з його представниками родичів, знайомих або колег, відгуки та враження яких можуть підтвердити або спростувати ставлення особи, інформації про діяльність органів та установ або окремих працівників, оприлюдненої в засобах масової інформації.

Об'єктивне визначення довіри населення можливо за умови широкого соціального діалогу, відповідних змін у законодавстві, що стосується діяльності ДКВС України та інших правоохоронних органів, та станом їх виконання і реалізації, тісної співпраці із засобами масової інформації та громадськістю, а також збільшення матеріального забезпечення і створення гідних умов несення служби, що позитивно вплине на притік високомотивованих кадрів. Зміцнення довіри населення до правоохоронних органів неодмінно супроводжується зниженням у соціумі відчуття страху перед злочинністю і зростанням рівня задоволеності державними органами в цілому.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.
2. Про Державну кримінально-виконавчу службу України: Закон України від 23.06.2005 р. № 2713-15. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 30. Ст. 409.
3. Бова А. Факторы доверия населения к полиции. *SOCIOПРОСТІР*. 2016. № 5. С. 55–61.
4. Гаврилюк Т. Довіра до міліції як передумова та результат її ефектної діяльності. *Вісник Акад. упр. МВС*. 2010. № 2. С. 66–69.
5. Дука О. А. Вимоги до персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України: професійний та морально-етичний аспект. *Юридична психологія*. 2015. № 1. С. 120–128.
6. Калянов Д. П. Поліція країн ЄС та використання її досвіду в адміністративній діяльності органів внутрішніх справ України: теорія і практика: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2010. 40 с.
7. Кубасенко А. В. Сучасні тенденції розвитку довіри населення в умовах реформування правоохоронних органів. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2016. № 3–4. С. 7–9.
8. Проневич О. С. Довіра населення як критерій оцінювання ефективності діяльності правоохоронних органів. *Форум права*. 2015. № 4. С. 225–231. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.
9. Синьов В. М. Підготовка спеціалістів для пенітенціарної теорії і практики. *Проблеми пенітенціарної теорії і практики*. 1996. № 1. С. 17–24.
10. Яцишин М. М. Перебудова кримінально-виконавчого процесу України в контексті європейських та світових стандартів. *Підприємство, господарство і право*. 2009. № 7. С. 140–143.

Puzyrov M., Kovalenko V.

WAYS OF FORMING PUBLIC CONFIDENCE TOWARDS THE STATE CRIMINAL AND EXECUTIVE SERVICE OF UKRAINE

Central problems that arise while building public confidence towards the State Criminal and Executive Service of Ukraine and a set of measures in order to solve them are highlighted in the article. It is determined that the poor level of personnel's training, the state of society's protection from crime, personnel's corruption, officials' observance of the current legislation and the level of their duties performance directly affect the level of public confidence.

It is substantiated that public confidence is formed under influence of a number of factors, namely: individual's personal experience of communication with the employees of the State Criminal and Executive Service of Ukraine, behavior and professional competence of which is extrapolated to the general perception of a law enforcement agency, determining its compliance with the declared mission and

expectations of a society, experience of communication with its representatives relatives, friends, or colleagues, whose feedback and impressions can confirm or deny the person's relationship, information about activity of bodies and institutions or individual workers made public in media.

An objective definition of public confidence is possible in conditions of wide social dialogue, relevant changes in the legislation concerning the activity of the State Criminal and Executive Service of Ukraine and other law enforcement agencies, and the state of their implementation and realization, close cooperation with the media and the public, and also increase of material support and creation of decent service conditions that will positively influence the inflow of highly motivated personnel.

Strengthening public confidence towards law enforcement agencies is inevitably accompanied by reduction of sense of fear in relation to crime in society and an increase of the level of satisfaction with public authorities as a whole.

Key words: public confidence, social evaluation, personnel, State Criminal and Executive Service of Ukraine, correctional colonies.

References

1. Ukraine (2015), *On the National Police*: Law of Ukraine, Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv.
2. Ukraine (2005), *On the State Criminal and Executive Service of Ukraine*: Law of Ukraine, Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv.
3. Bova, A. (2016), "Factors of public confidence towards the police", *SOCIOSPACE*, No. 5, pp. 55–61.
4. Havryliuk, T. (2010), "Confidence towards police as a prerequisite and result of its effective activity", *Bulletin of the Academy of Management of the Ministry of Internal Affairs*, No. 2, pp. 66–69.
5. Duka, O. A. (2015), "Requirements for the Personnel of the State Criminal and Executive Service of Ukraine: Professional and Moral and Ethical Aspects", *Legal Psychology*, No. 1, pp. 120–128.
6. Kalaianov, D. P. (2010), *Police of the Countries of EU and Using Its Experience in Administrative Activity of the Internal Affairs Bodies of Ukraine: Theory and Practice*, Kyiv.
7. Kubaienko, A. V. (2016), "Current Trends of the Development of Population Confidence in Conditions of Law Enforcement Agencies Reforming", *South Ukrainian Law Journal*, No. 3-4, pp. 7–9.
8. Pronevych, O. S. (2015), "Population confidence as a criterion for evaluating the effectiveness of law enforcement agencies activity". *Law Forum*, No. 4, pp. 225–231.
9. Synov, V. M. (1996), "Training Specialists for Penitentiary Theory and Practice", *Problems of Penitentiary Theory and Practice*, No. 1, pp. 17–24.
10. Yatsyshyn, M. M. (2009), "Restructuring Ukraine's Criminal and Executive Process in the Context of European and World Standards", *Entrepreneurship, Economy and Law*, No. 7, pp. 140–143.